

opin^oovi

ERKKERI

Erityinen tuki aikuisohjauksessa

Turku 14.2.2011

Leena Selkivuori JAMK / AOKK

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU

 Salmia
KOULUTUS- JA KIRJITTÄMISKESKUS

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Erityinen tuki aikuisohjauksessa

1. Katsaus nykytilaan
2. Mitä tarkoittaa asiakastasolla?
 - Kuka on erityistä tukea tarvitseva asiakas?
 - Mitä erityisen tuen tarpeita? Mistä tukitoimista hyötyä?
3. Mitä tarkoittaa ohjaajatasolla?
 - Mitä osaamista edellytetään?
 - Miten ohjaan? Miten toimin verkostoissa?
4. Mitä edellyttää järjestelmätasolla?
 - Normiohjaus mahdollistaa ja edellyttää
 - Erityisen tuen palvelut osana toimintajärjestelmää?

1. Aikuisten elämässä korostuu.....

Erityinen tuki aikuisohjauksessa

- Julkinen **keskustelu aiheesta vähäistä**; hankkeiden, projektien, selvitysten kautta tapahtuvaa kehittämistä?
- Pääsääntöisesti **ohjauksen** nimikkeellä tapahtuvaa toimintaa oppilaitos-, kuntoutus- ja asiakastyössä
- Akku-työryhmän, elinikäisen oppimisen strategian kannanotot
- Toimintakulttuuri erityisen tuen osalta eri organisaatioissa hyvin vaihtelevaa, satunnaista, ei-tasa-arvoista

Erityiseen tukeen liittyviä haasteita aikuisohjauksessa

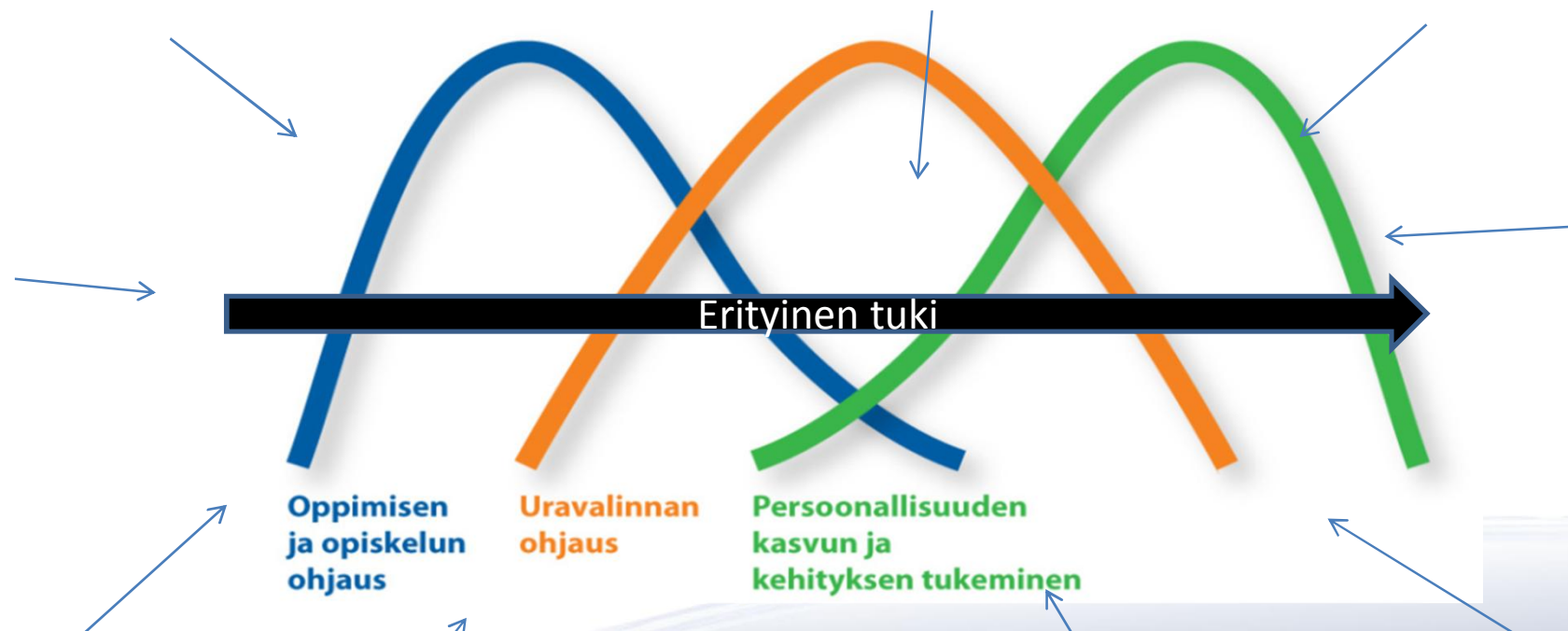
- Aikuisuuden huomioiminen
 - Asiakkaan aktiivisuus keskiössä
- Erityispalveluiden puute
- Erityisen tuen määrittelyvaikeudet
- Ohjaus- ja palvelujärjestelmän hajanaisuus
- Alueellinen epätasa-arvoisuus
- Ohjauspalveluiden laadun (vaikuttavuus) arviointi vähäistä

Erityisen tuen kysymyksiä aikuisohjauksessa

- Miten erityinen tuki määritellään? –ennakointi, suunnitelmallisuus, joustavuus,...
- Mikä tekee ohjauksesta erityisen?
- Miksi erityisen tuen palveluja tulisi tarjota?
- Miksi asiakkaan tilanteeseen pitäisi puuttua?
- Kuka tarvitsee erityistä ohjausta, kenelle tuki kohdistetaan?
- Miten ohjattavien tuen tarpeet tunnustetaan?
- Mitä osaamista edellyttää ohjaajalta?
- Miten erityisen tuen palvelut tulisi olla saatavilla?
- Mistä rahoitus?

Ohjauspalvelut → elinikäisen oppimisen tukeminen

2.Kuka on ”erilainen asiakas” aikuisohjauksen maailmassa?

Aikuisasiakkailla on monenlaisia tuen tarpeita?

- **Oppimisvaikeuksia**
 - Lukivaikeus, matm. vaikeus
 - Hahmottamisenvaikeus
 - Keskittymisen vaikeutta
- **Harjaantumattomuutta**
 - Riittämätön kielitaito
 - puutteellinen peruskoulutus
 - Käsitteiden ymmärtämisen vaikeus
- **Puutteelliset opiskelutaidot**
- **Motivaatio-ongelmia**
- **Moniongelmaisuuutta**
 - Poissaolot
 - Asenne opiskelua / työtä kohtaan
- **Aiemmat epäonnistumisen kokemukset**
 - Käsite itsestä oppijana heikko; ”enhän minä enää opi”
- **Stressi- ja uupumustilat**
- **Elämänkriisit, -muutokset, siirtymät**
- **Mielenterveyden häiriöitä**
- **Päihdeongelmia**

Kasautuvuus, päällekkäisyys, muuntuvuus,
opitut selviytymiskeinot,...

Mikä auttaa sinua oppimaan? Auttaisivatko nämä asiat ohjattaviasi?

- Tekeminen ja kokeileminen?
- Liikkuminen?
- Näkeminen ?
- Kirjoittaminen?
- Kuuleminen ja kuunteleminen?
- Puhuminen?
- Lukeminen?
- Värien ja muotojen käyttö?
- Rytmii ja musiikki?
- Ryhmässä vai yksin?
- Hitaasti vai nopeasti edeten?
- Paloina vai kokonaisuuksina?
- Aamulla vai illalla?

Erilainen oppijuus aikuisen haasteena ja voimavarana

- Oppimista ja opiskelua vaikuttavien tekijöiden kirjo on laaja
 - Spesifit oppimisvaikeudet
 - Laaja-alaiset oppimisvaikeudet
 - Muut oppimista ja opiskelua vaikeuttavat syyt
- Kasautuvuus, päällekkäisyys
- Ei tiedosteta yhteyttä lapsuuden oppimisvaikeuksiin ja työelämän vaikeuksien välillä (esim. ylikuormittuminen)
- Selviytymiskeinot kompensoi
- Apuvälinemahdollisuudet
- Aktiivinen rooli
- Aikaisempien tietojen, taitojen ja uskomusten hyödyntäminen

Ohjaustilanteissa esille tulevia pulmia

- Muistin ongelmat
- Aika- ja päivämäärät sekoittuvat
- Matematiikan vaikeudet
- Hahmottamisen vaikeudet; Suuntien sekoittuminen
- Mielenterveyden ongelmat
- Keskittymisvaikeudet, tarkkaavaisuuden häiriöt
- Itsetunto-ongelmat, huonommuuden tunne, motivaatio-ongelmat
- Päihteet, taloudelliset ongelmat, ihmissuhdeongelmat, rikollisuus, pitkittynyt työttömyys,.....

Erityisen tuen tunnistaminen; ennakointi, suunnitelmallisuus, joustavuus

- Siirtotiedot
- Alkukartoitukset
- Haastattelut
- Havainnointi
- Opiskelijatuntemuksen kehittäminen
- Puheeksi ottaminen
- Verkostokumppaneiden tietotaito
- Oppimisvaikeudet, joita seulonta / testit paljastaa
- Oppimisvaikeuksia, joita seulat /testit ei välttämättä paljasta
 - oppimisvaikeudet, joita ihminen itse kokee; selviytyy arkitilanteissa, mutta ongelmat tulevat esille muuttuvissa tilanteissa
 - aiemmat epäonnistumisen kokemukset; avuttomuuden ja häpeän tunteet
- Opiskelun vaikeudet
- Opiskelua/osallistumista häiritsevät muut tekijät

3. Mistä toimijanäkökulmasta tarkastelet erityisen tuen kysymyksiä?

Mikä on riittävä osaaminen tehtävässäsi?

- Osaamiskartoitus/ koulutustarpeet?
 - Yhteinen, jaettu asiantuntijuus?
 - Tietää kuka tietää
 - Palvelun tasalaatuisuus → palvelulupaus?
- Tasalaatuinen, asiakkaan tarpeista lähtevä palvelut ja organisaation jaettu asiantuntijuus

Ohjaajan rooli

peili

sillanrakentaja

voimaannuttaja

toivon herättäjä ja ylläpitäjä

neuvonantaja

kuuntelija

OMAN OHJAUSOSAAMISEN ARVIOINTIA

Millaista osaamista sinulla on erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan ohjaamiseen?

1. Tiedot: asiantiedot, teoreettiset lähtökohdat

✓ *Mitä osaat?*

2. Taidot: kyky käyttää tietoja

✓ *Mihin pystyt?*

3. Kokemus: tieto ja taito yhdistyvät

✓ *Missä olet asiantuntija?*

4. Verkostot: osaamisen, tietojen ja kokemusten vaihtaminen

✓ *Ketkä ovat tärkeimmät yhteistyökumppanisi?*

5. Asenne: tavoitteet, suhtautuminen ja motivaatio

✓ *Mitä haluat saavuttaa? Mitä olet valmis tekemään sen eteen?*

6. Energia: osatekijöitä yhdistävä perustekijä, psyykinen ja fyysinen energia

✓ *Mistä saat voimaa?*

Ohjaajan lähtökohtia erityisohjauksen osalta

Tunnistaa oman toimintansa lähtökohdat

- Arvioida avoimesti omia vahvuuksia ja kehittämisalueita – palaute ohjattavilta – oma suhde erilaisuuteen
- Hankkia lisätietoa – vahvistaa kehittämisalueita - vain rohkea uskaltaa olla keskeneräinen
- Huolehtia jaksamisestaan – omien rajojen tunnistaminen
- Hakea tukea ja konsultaatiota kollegoilta, verkostotoimijoilta

Ohjaajan muistilistaa.....

- Ihmisen kokonaisvaltaisuuden ymmärtäminen
- Ihmisen yksilöllisyyden ja erityisyyden arvostaminen
- Kasvun ja kehityksen jatkuva arviointi; ei arvostelu
 - Huomio vahvuuksiin, osaamisiin ja onnistumisiin sekä kehitettäviin asioihin
- Ammatillisuus suhteessa omiin tunnereaktioihin
 - reflektointi arjen työvälineenä

Kohtaamisen välineitä

- Aitous – ole oma persoonasi
- Avoimuus – puhu vaikeistakin asioista suoraan rakentavalla tavalla
- Ammatillisuus – kuka ottaa asian puheeksi
- Inhimillisuus; ymmärrä käyttäytymisen syyt vaikkeet hyväksy kaikkea
- Luotettavuus; lupaa vain sellaista, minkä voit pitää
- Rohkeus; kysy, mitä kuuluu – miten menee
- Älä aliarvioi omaa merkitystäsi ammattilaisena ja aikuisena

Ohjattavan kohtaaminen

- Lähesty asiakasta ammattilaisena, mutta tasa-arvoisena ihmisenä
- Kuuntele asiakasta aidosti – ole kiinnostunut hänen perusteluistaan
- Havaitse provosoitumisen / provosoinnin vaarat – tunnista tunteesi, mutta käytä järkeäsi
- Pysy rauhallisena kaikissa tilanteissa, mikäli mahdollista
- Jos hermostut – ota vastuu käytöksestäsi tilanteen jälkeen

Toimijatason kokemuksia; minä ohjaajana

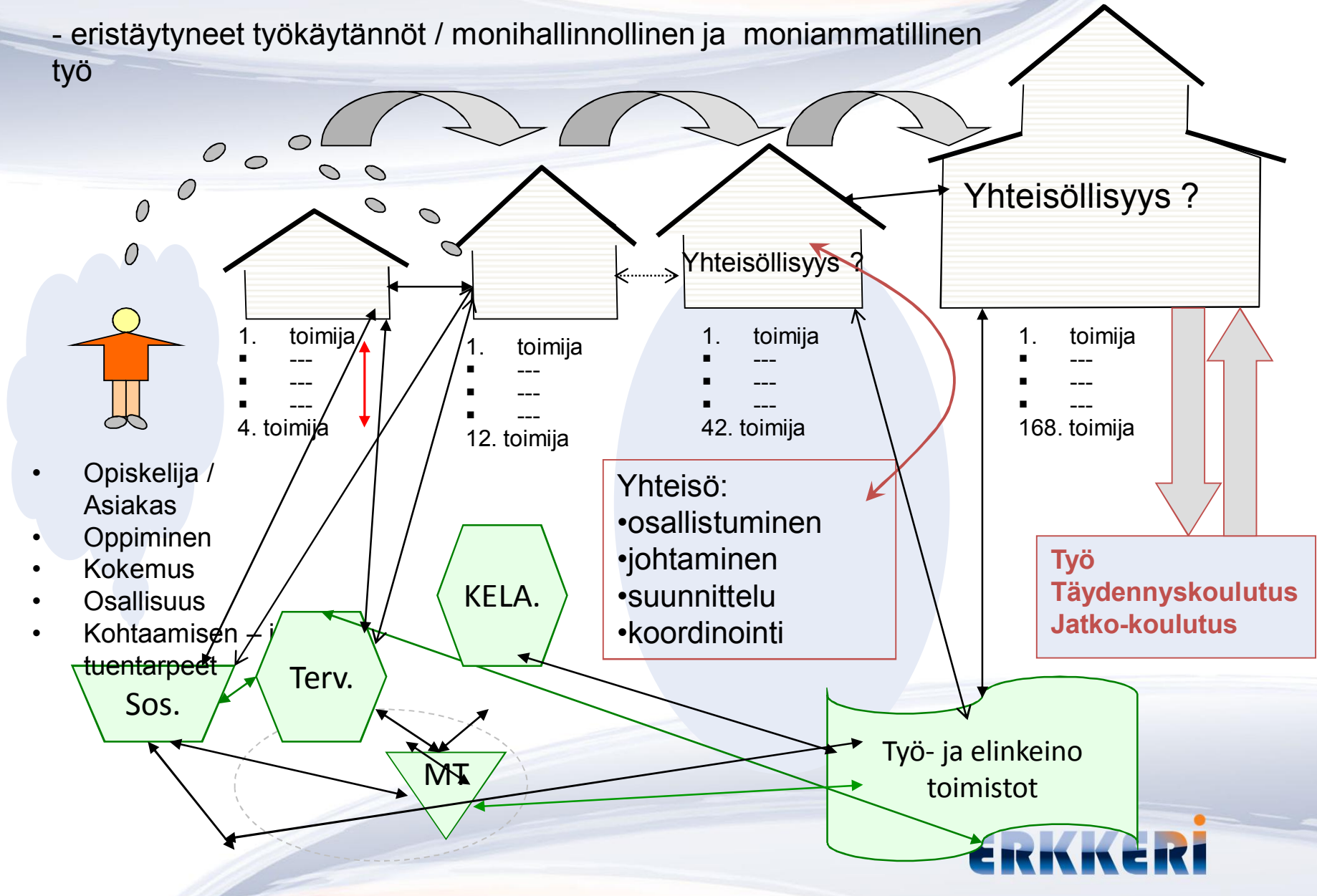
- Palauta mieleesi jokin ***toimiva / huonosti toimiva*** ohjaussuhde – mitkä asiat vaikuttivat toimivuuteen / toimimattomuuteen
- Palauta mieleesi **oma hyvä / huono ohjaajakokemuksesi** – mikä ohjaajan toiminnassa oli hyvää ja mihin olit tyytymätön?
- Millaisena ohjaajana haluat asiakkaiden sinut muistavan – miksi?
- Onko sinulla kehitettävää – mitä?

Verkostotyö erityisen tuen osalta – yhteistyön haasteita?

- Taakansiirto – kuka kantaa vastuun? Kenelle se kuuluu?
- Perustehtävän jäsentäminen – mitä kuka tekee? Tunnettaanko toisten osaaminen?
- Onko luottamusta?
- Kenen sana painaa? Ovatko kaikki tasa-arvoisia oman osaamisensa rajoissa?
- Onko kokouskäytäntö toimiva (asian esittely, tasa-arvoinen ja avoin vuorovaikutus, yhteenveto keskustelusta)?
- Onko yhteistä toimintafilosofiaa?

Opinpolku ja ohjauksenpalvelujen konteksti (Nykänen 2009 ©)

- eristäytyneet työkäytännöt / monihallinnollinen ja moniammatillinen työ

4. Järjestelmätason prosessit

- Normiohjaus
 - Laki (630/98) ja asetus (811/98) ammatillisesta koulutuksesta
 - Laki (631/98) ja asetus (812/98) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta, henkilökohtaistamisen määräys(2007)
 - Lukiolaki (2003) ja ops-perusteet (2005), yo-tutkinto määräykset
 - Yliopistolaki (715/04)
 - Vapaan sivistystyön määräykset ; kansanopistot, työväenopistot
 - Yhdenvertaisuuslaki (21/04)
 - Rahoituslainsäädäntö
- Koulutuksenjärjestäjän vastuut
 - Erityisen tuen palvelut osaksi toimintajärjestelmää
 - Opiskelijahuollon, erityisopetuksen ja opinto-ohjauksen suunnitelmat
 - Resursointi
 - Kehittäminen

Erityiskasvatuksen toiminnan suunnittelua ja toteutusta ohjaavat paradigmat

- **Erilliset** oppimisympäristöt (segregaatio, laitosparadigma)
- **Integroiva** ja yhteisöä lähentyvät tai lähelle sijoittuvat oppimisympäristöt (integraatio / kuntoutusparadigma)
- **Osallistavat**, inklusiiviset ympäristöt (tukiparadigma)

Miten erityisen tuen palvelujen tilaa on ratkottu?

- Osallistavan opetuksen /ohjauksen periaatteet Booth & Ainscow, 2002 *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*, (Bristol, Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE)).
- Osa normaalia ohjauspalvelujärjestelmää
- Avoimuus, tiedottaminen
- Ohjausvelvollisuus, saavutettavuus
- Tuotteistettuja erityisohjauksen palveluja

Miten erityisen tuen palveluja on ratkottu?

Tuotteistettuja erityisohjauksen palveluita

- Tiedottaminen - esitteet, markkinointivaihe
- Orientaatiovaihe; oppistartti
- Tuen tarpeiden tunnistaminen; seulat, kartoitukset
- Pienryhmätoiminta; matikka, luki
- Yksilöohjaus
- Maahanmuuttajaryhmien suomen kielen lisäopetus
- Oppimisvalmennus
- Kouluttajakoulutus; oppilaitos, työpaikat
- Tutkintotilaisuuksien valmennus, valmistelutyö
- Yhteistyö verkostotoimijoiden kanssa

- Onko mahdollista rakentaa yhtenäistä toimintakäytäntöä
- erityisen tuen suunnitelma / erityisopetussuunnitelma
- Aikuinen ”tietää” mikä häntä auttaa

Erityiseen tukeen liittyvä ohjaus ammatillisessa aikuiskoulutuskeskuksessa

Tutkinnon suorittaminen	Hakeutumisvaihe	Tutkinnon suorittamisen vaihe	Tarvittavan ammattitaidon hankkiminen
Erityiseen tukeen liittyvä ohjaus	Mitä? Miten?	Mitä? Miten?	Mitä? Miten?

Erityinen tuki korkea-asteella

- http://www.oph.fi/koulutusoppaat/Esteeton_opas.pdf
- http://aokk.jamk.fi/erityisopettajankoulutus/erityisopettajankoulutuksen_opiskeluaikataulu.html
- http://www.diak.fi/erilainenoppij_a
- <http://esok.jyu.fi/esittely/>
- <http://esok.jyu.fi/artikkelit/raportit/estamk/>
- <http://esok.jyu.fi/artikkelit/korkeamaki/index.html/documentview>
- <http://esok.jyu.fi/linhttp://www.dipoli.tkk.fi/ok/p/erilaisetoppijat/info/index.htmlkit/>

